

بررسی شیوه گزینش دانشجو در کشور به منظور ارائه مدل بهینه

دکتر نادر قلی قورچیان*

دکتر محمد صاحب‌الزمانی**

چکیده:

رشد بی‌وقفه دانش و تکنولوژی در جهان فرا مدرن کنونی و گسترده‌گی دامنه آن، کشورهای درحال توسعه را ملزم به سرمایه‌گذاری بلند مدت در تربیت و پرورش افرادی شایسته و توانمند نموده است که بنیادهای علمی جامعه را قوام بخشند و به ارتقاء علمی و تکنولوژیک کشور همت گمارند. از آنجاییکه درستی طی مسیر و همسو بودن نحوه عملکرد اجزاء نظام آموزشی با این آرمان اهمیت بسیار زیادی دارد، تدقیق این امر و بررسی صحت آن جز با «آزمودن»، «سنجش» و «ارزشیابی» میسر نمی‌باشد. لذا پژوهشگر ضمن بررسی مساله ارزشیابی در نظام تعلیم و تربیت با تمرکز بحث بر اتمام دوره تحصیلات متوسطه و ورود به دوره تحصیلات عالی، مبادرت به اجرای پژوهشی با هدف رسیدن به الگویی ایده‌آل در سنجش و گزینش بهینه افراد مستعد و توانمند جامعه برای ورود به دوره آموزش عالی نموده است. در این راستا، تعیین مولفه‌های اصلی گزینش دانشجو، ارائه مدل مناسب پیشنهادی و توصیف ساختار آن به عنوان راهکاری استراتژیک در بهبود بخشی نظام گزینش دانشجو مورد توجه قرار گرفته است. پژوهشگر با استفاده از مرور ادبیات مربوطه و مطالعه تطبیقی کشورهای منتخب (ژاپن، ایالات متحده آمریکا، استرالیا، انگلستان و فرانسه) به روش توصیفی - پیمایشی، مدلی مشتمل بر چهار مولفه اصلی (فلسفه، اهداف، مراحل اجرایی، ارزشیابی و بازخورد) و تعدادی مؤلفه فرعی تدوین نموده است. مدل تدوین شده با استفاده از پرسشنامه‌ای با مقیاس ۷ درجه‌ای لیکرت در معرض ارزیابی متخصصان و صاحب‌نظران قرار گرفت. نمونه آماری برای پرسشنامه بررسی مدل پیشنهادی را اعضای هیأت علمی دانشگاهها، مدیران و کارشناسان ارشد سازمان سنجش و آموزش کشور و مدیران و کارشناسان ستادی وزارت آموزش و پرورش (n= ۵۰) تشکیل دادند.

اهم نتایج حاصل از اجرای پرسشنامه حاکی از تأیید صاحب‌نظران و متخصصان با توافق بالا (میانگین ۵/۹۱ از ۷) از مدل پیشنهادی می‌باشد. بدین ترتیب که اعضای نمونه آماری در کل با فلسفه مدل (۹۰ درصد)، اهداف مدل (۸۰ درصد)، مراحل اجرایی (۸۰ درصد) و نظام ارزشیابی و بازخورد مدل (۹۰ درصد) موافق بوده و آن را تأیید کرده‌اند. در پایان، توصیه‌ها و پیشنهادهایی جهت اجرای مدل پذیرش دانشجو در کشور ارائه گردید.

واژگان کلیدی:

گزینش دانشجو، آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، مدل‌های ارزشیابی، مدل حمایتی

* دانشیار، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

** عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم پزشکی تهران

مقدمه

موضوع آموزش عالی متعاقب مطرح شدن مفهوم سرمایه انسانی، به صورت یکی از مهمترین مسائل کشورها در آمده است. بر همین اساس ورود به دانشگاه و شیوه بهره مند شدن از آموزشهای آن برای کشورهای مختلف جهان، با توجه به بالاتر بودن هزینه این نوع آموزشها به عنوان یک پدیده مهم مطرح است. وجود دیدگاههای مختلف نسبت به آموزش عالی، اعم از همگانی بودن حق برخورداری از این نوع آموزش و یا مرتبط بودن حدود برخورداری افراد جامعه از این نوع آموزش با اهداف اقتصادی و اجتماعی کشور و... باعث به وجود آمدن شیوهها و اشکال مختلف دسترسی به آموزش عالی در کشورهای جهان گردیده است. بر این اساس ضرورت انتخاب از میان داوطلبان ورود به آموزش عالی پدیده‌ای است که شروع آن به چند دهه قبل باز می‌گردد. در این خصوص دلایل و توجهات گوناگونی وجود دارد، که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. تقویت نظریه نخبه‌گرایی پس از بروز جنگ جهانی دوم به دلیل عدم تعادل بین تعداد داوطلبان و ظرفیت طبیعی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی در نتیجه افزایش تقاضای اجتماعی و بروز پدیده‌ای به نام دانش؛
۲. کمبود نیروی انسانی و استاد، فضا و آزمایشگاه در دانشگاهها؛
۳. پایین آمدن احتمالی سطح استانداردهای توانایی و دانش در بین دریافت کنندگان مدرک پایان آموزش متوسطه تقریباً در همه کشورهای جهان؛
۴. تحت فشار بودن موسسات عالی به علت ازدیاد داوطلبان ورود به آموزش متوسطه در اثر رشد جمعیت؛
۵. ارتقای کلی سطح آرزوها و درخواستهای والدین و جوانان در جوامع متحول شده پس از جنگ؛
۶. در مواردی پاسخگویی دقیق به نیازهای نیروی انسانی بخشهای اقتصادی کشورهایی با نظامی دارای برنامه‌ریزی متمرکز و از پیش تعیین شده.

به این ترتیب چه در کشورهایی که سیاست محدودیت تعداد قبول شدگان در آموزش عالی را دنبال می‌کنند و چه آنهایی که ورود به آموزش عالی را برای همه داوطلبان به عنوان یک حق در نظر می‌گیرند، گزینش دانشجو بر مبنای انگیزه‌های گوناگونی شکل یافته و بر اساس دانشگاه و یا سیاستهای کلی هر کشور متفاوت است. اما در همه موارد سعی بر این است که به انتخاب فرد اصلح منجر شود و به دانشگاهها و مدارس عالی این امکان

داده شود که از بین داوطلبان متعدد بهترین آنان را انتخاب نمایند (Stevenson, 1997, 21).

بیان مسأله و ضرورت پژوهش

تجربیات جوامع مدرن طی هزاره دوم میلادی اهمیت سرمایه‌گذاری در امر تعلیم و تربیت را به سبب تأثیرگذاری عمیق آن در کیفیت حضور این مجامع در عرصه رقابت روزافزون در زمینه علوم مختلف روشن ساخت. گسترش بی حد و حصر علم، دانش و تکنولوژی علاوه بر آنکه تدابیر اقتصادی را در زمینه‌های کاربردی علوم نوین استوار می‌سازد، نیازهای آموزشی جدیدی را مطرح ساخته است که به موجب آن یادگیری مادام‌العمر و نیاز به بازآموزی و توسعه امکانات حضور مؤثر جوانان به عنوان سرمایه‌های انسانی هر جامعه امری گریزناپذیر است. چگونگی ورود به دوره آموزش عالی و شیوه بهره‌مند شدن از آموزشهای آن در کشورهای مختلف جهان امری مهم است که دیدگاههای متفاوت مطرح نسبت به آموزش عالی، پژوهشگر را برآن داشت تا با بررسی روشهای مختلف دسترسی به آموزش عالی، الگویی کارآمد و متناسب با شرایط بستر تحقیق جستجو نماید.

در این راستا تحقیق حاضر نیز که به طور خاص تنگناهای گزینش دانشجو در ایران را در مورد بررسی و مطالعه قرار داده است سعی دارد تا از صورت کلی مسائلی نظیر: افزایش تقاضای داوطلبان ورود به دانشگاه، محدودیت ظرفیت پذیرش دانشجو و منابع دانشگاهی، تنوع رشته‌ها و افزایش تقاضای داوطلبان، آثار منفی اقتصادی، روانی، سیاسی و اجتماعی ناشی از عدم پذیرش جمع کثیری از داوطلبان ورود به دانشگاهها، عدم بکارگیری روش صحیح گزینش دانشجو برای سنجش تواناییهای داوطلبان ورود به دانشگاهها، عدم استفاده از استعدادها و قابلیت‌های فردی در انتخاب رشته تحصیلی دانشگاهی و گرایش‌های شغلی و حرفه‌ای، عدم امکان استفاده از نتایج شیوه کنونی گزینش دانشجو جهت اصلاح فرآیند آموزش و عدم کارایی فارغ‌التحصیلان رشته‌های مختلف، که امروزه به طور محسوسی جامعه ما را از نظر اقتصادی، روانی، اجتماعی و فرهنگی تحت تأثیر قرار داده است، بگذرد و با رجوع به سرآغاز این معضلات و فهم آنچه به راستی چنین سوبه‌ای را در روند تعلیم و تربیت و سنجش و ارزشیابی رقم می‌زند، به پیشنهادی اصولی و کارآمد و راه‌حلهایی بنیادین دست یابد. در این خصوص بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران، متخصصان و دست‌اندرکاران در آزمون سراسری جهت تعیین نقاط قوت و

درسی کشورهای منتخب به واسطه نحوه نگرش معلمان که ارزیابی را عاملی برای تحلیل کیفی سطح دانش‌آموز می‌پندارند، سبب می‌شود دانش‌آموزان با اعتماد به نفس در ارتقاء سطح کیفی دانش خود و ابراز توانایی‌ها و مهارت‌های فردی بکوشند. معیارهای ارزیابی و گزینش دانشجو و تاکید زیاد کشورهای مذکور بر چگونگی پرورش دانش‌آموزان طی دوره متوسطه مبین آن است که هدف اصلی ارزیابی مهارت‌ها و توانایی‌های اکتسابی و فراهم آوردن عرصه‌ای است که دانش‌آموز شایستگی‌های خویش را در آن به نمایش گذارد. در اکثر کشورهای مورد مطالعه معیار گزینش داوطلبان به آزمون‌های سراسری ورود به دانشگاه یا آزمون دیپلم منحصر نبوده و به طور کلی وضعیت تحصیلی دانش‌آموز طی دوره متوسطه اهمیت دارد (Dudley, 2002). اگر چه این معیارها و نحوه گزینش دانشجو در کشورهای مذکور یکسان نیست، اما به طور کلی می‌توان نتایج ارزیابی‌های مقطعی دوره متوسطه، توصیه نامه معلمان و مدیران، پورت فولیو^۱، فعالیت‌های فوق برنامه، مهارت‌ها و توانایی‌های خاص فردی،... را از جمله معیارهای موثر در این امر دانست. اهمیت استعدادها و علایق دانش‌آموزان در ادامه تحصیل برای دانشگاه‌ها و نیز لزوم برخورداری دانش‌آموزان از صلاحیت ادامه تحصیل مطابق با معیارهای دانشگاه سبب شده در کشورهای منتخب پیش از اتمام دوره متوسطه، دانش‌آموزان خود را با شرکت در آزمون‌های مقدماتی و ارسال مدارک و سوابق تحصیلی خود به موسسات آموزش عالی محک زده و از فرصت‌های باقیمانده جهت ارتقاء کیفی سطح تحصیلی خود برای موفقیت در رشته مورد نظر، استفاده کنند (Bertram, 2002).

ضعف شیوه‌های فعلی از ابعاد مختلف و طبقه‌بندی آنها از مهمترین ارکان این تحقیق است.

ضرورت چنین امری، پژوهشگر را بر آن داشته تا با گسترش وسعت حوزه بررسی خود، ضمن در نظر گرفتن تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی بستر مورد مطالعه و همچنین بررسی تطبیقی نظام‌های تعلیم و تربیت و شیوه‌های سنجش در کشورهای مختلف با ترسیم چارچوب ادراکی، مفاهیم، مبانی نظری پژوهش، مرزهای علمی آن را تبیین نموده و ابعاد کاربردی و اجرایی آن را در کشور مورد تحلیل قرار دهد.

مروری بر ادبیات پژوهش

نظام ارزشیابی تحصیلی و به تبع آن نظام گزینش دانشجو در کشور ما مدتی است که از جمله اهم مسائل مورد بحث در آموزش و پرورش و همچنین آموزش عالی است. در بررسی این امر آنچه همواره شایان توجه بوده، دستیابی به مدلی برای سنجش است که در آن میزان توانایی و شایستگی تحصیلی دانش‌آموزان مورد ارزشیابی قرار گیرد و دانش‌آموزان به موجب این سنجش بتوانند زندگی حرفه‌ای و آینده شغلی و اجتماعی خود را متناسب با توانایی‌ها و علایق‌شان به صورتی روشن و امیدوارکننده رقم زنند. مروری بر ادبیات پیشینه تحقیق در ایران نشان داده است که متاسفانه تحقیقات اندکی در خصوص پذیرش دانشجو در ایران صورت گرفته است که تحلیل جامع و درستی در مورد مبانی نظری و تئوریک این موضوع ارائه نمی‌دهند. به همین جهت پژوهشگر قادر به مشخص کردن مولفه‌های اصلی مدل در ایران نبوده است. در پژوهش حاضر با بررسی مدل‌های ارزشیابی و روشهای پذیرش دانشجوی دانشگاه‌های کشورهای منتخب جهان (ژاپن، انگلستان، فرانسه، ایالات متحده آمریکا، استرالیا) مولفه‌های مهمی در ساختار نظام آموزشی و ارزشیابی تحصیلی و شرایط ورود به دانشگاه مشخص گردید که در جدول‌های صفحات بعد مشاهده می‌گردد.

نظام برنامه درسی و چگونگی طراحی آن در کشورهای منتخب به نحوی است که به طور منسجم و پیوسته دانش‌آموزان را در چارچوب انتخاب و علاقه خود برای ورود به دوره آموزش عالی آماده می‌سازد. در تمامی کشورهای مذکور پرورش مهارت‌های حرفه‌ای و مدنی و شهروندی از مهمترین اهداف آموزشی است و سعی بر آن است تا دانش‌آموزان را در کسب توانایی و مهارت‌های لازم برای زندگی اجتماعی، رشد شخصیت و حفظ استقلال فردی یاری کنند. وجود آزمونهای پیوسته در برنامه

جدول ۱: خلاصه مشخصات نظام آموزشی و ارزشیابی تحصیلی و شرایط ورود به دانشگاه در کشور استرالیا

ملاحظات خاص	نوع امتحان آزمون	شرایط ورود به دانشگاه				نام مدرک	مواد امتحانی	نوع آزمون	نوع برگزاری آزمون				ملاحظات	دوره تحصیلی	کشور/ ایالت	نام کشور																
		آزمون	معمول	معمول	معمول				معمول	معمول	معمول	معمول																				
دانش آموزان مقاطع ۱۱ و ۱۲ چهار تا پنج موضوع از TCE را مطالعه می کنند که جهت محاسبه نمره آزمون ورودی دوره آموزش عالی (دوره سوم) استفاده می شود.					گواهینامه آموزشی تاسمانی TCE ^۳	زبان انگلیسی، ریاضیات، علوم و علوم انسانی یا اجتماعی. این آزمون در ۴۹ مقوله برنامه درسی و شامل مهارت های توصیفی و خلاقیتی مثل پرورش و تنظیم یک فیلمنامه سننور در حدود ۶۰۰ لغت شمر، نمودار، جدول، اطلاعات ریاضی و علوم، نقاشی و خلق آثار هنری است.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓																
																	نتایج گواهینامه آموزشی تاسمانی	نتایج امتحان داخلی (مدرسه ای) و آزمون مهارت های پایه کوئینزلند	گواهینامه عالی QSC کوئینزلند ^۱	زبان انگلیسی، ریاضیات، علوم و علوم انسانی یا اجتماعی. این آزمون در ۴۹ مقوله برنامه درسی و شامل مهارت های توصیفی و خلاقیتی مثل پرورش و تنظیم یک فیلمنامه سننور در حدود ۶۰۰ لغت شمر، نمودار، جدول، اطلاعات ریاضی و علوم، نقاشی و خلق آثار هنری است.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

1. Queensland Senior Certificate
2. Victorian Certificate of Education
3. Tasmania Certificate of Education

جدول ۲: خلاصه مشخصات نظام آموزشی و ارزشیابی تحصیلی و شرایط ورود به دانشگاه در کشور ایالات متحده آمریکا

ملاحظات خاص	مواد امتحانی	شرایط ورود به دانشگاه				نام مدرک	مواد امتحانی	نام آزمون	نوع برگزاری آزمون				تفصیلات	ملاحظات	نوع آزمون	نام کشور
		آزمون	شرایط	نوع	مکان				مکان	نوع	مکان					
هدف آزمون SAT سنجش توان و پتانسیل دانش آموزان این آزمون شامل دو برگ امتحانی است که هر برگ ۸۰۰ امتیاز دارد (کلاً ۱۶۰۰ امتیاز) رتبه دانش آموز در آزمون SAT بسیار تعیین کننده است. سوالات بر پایه عملکردی و بصورت چندگزینه‌ای و تشریحی است.	۱- آزمون کلامی: (الف) درک مطلب از طریق خواندن قطعات و عبارات و کامل کردن جملات (ب) گنجینه لغات از طریق پیکارکس متضادها و مترادفها ۲- آزمون ریاضیات: توانایی حل مسئله با استفاده از جبر، هندسه و ریاضیات جدید.	آزمون SAT پیشرفت تحصیلی	✓	✓	دپلم High School Diploma	زبان انگلیسی ۴ واحد، مطالعات اجتماعی ۳ تا ۴ واحد، ریاضیات ۲ واحد، علوم ۲ تا ۱ واحد، زبان خارجی ۲ واحد، تربیت بدنی و بهداشت ۲ تا ۳ واحد.	آزمون جهت اخذ دپلم	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ایالات متحده آمریکا
این آزمون آنچه دانش آموزان با دانسته هایشان می توانند انجام دهند را اندازه میگیرد.	دروس زبان انگلیسی، ریاضیات، رخوانی، استدلال علمی، علوم اجتماعی و علوم طبیعی	ACT آزمون مدارس عالی آمریکا	✓	✓	دپلم High School Diploma	امتحانات AP از دانش آموزانی گرفته میشود که واحدهای درسی مدارس عالی را در دوره دوم متوسطه گذرانده باشند.	AP پیشرفته تعیین سطح	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ایالات متحده آمریکا

- Scholastic Achievement Test
- National Assessment of Educational Progress
- Advanced Placement
- American College Testing

جدول ۳: خلاصه مشخصات نظام آموزشی و ارزشیابی تحصیلی و شرایط ورود به دانشگاه در کشورهای ژاپن و انگلستان

ملاحظات خاص	مواد امتحانی آزمون	شرایط ورود به دانشگاه				نمرات درسی داوطلبان در دوره دوم متوسطه	مدرسه	ماده امتحانی	نوع برگزاری آزمون	توجهات	نام کشور
		تاریخ	مدت	زبان	مکان						
اگر دو دوس A level یا امتیاز A,B,C پاس کنند، وارد دوره لیسانس میشوند. اگر دو درسی A level یا امتیاز D,E باشد، وارد دوره های پایینیتر HIND یا مراکز آموزش عالی با کیفیت پایینتر میشوند. برخی داوطلبان بدون داشتن نمره در سطح A level بشرط گذراندن یک سال ابتدایی (Foundation Year) تحصیل خود را در دوره لیسانس آغاز میکنند.	سؤالات چندگزینهای، سؤالات چندگزینه در شش زمینه ریاضیات، علوم، تاریخ، ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی و زبان خارجی	۱- آزمون سراسری مرحله اول که توسط NCUEE برگزار می شود.	✓	GNVQ	GCSE: 3 O level + 2 A level	✓	زبان انگلیسی، زبان خارجی، زبانهای کلاسیک و قدیمی، علوم تجربی (ریاضیات، طبیعی، فیزیولوژی)، علوم اجتماعی (تاریخ، ورزش و ...)	آزمون GNVQ آزمون GCSE آزمون CSE	✓	✓	ژاپن
	سؤالات چندگزینهای، کوتاه پاسخ و تشریحی بوده و با توجه به رتبه داوطلب در آزمون اول و علائق و استعدادها آنها آزمون برگزار میشود.				GNVQ	GCSE: O level & A level ⁵ & A level ⁶		زبان انگلیسی، زبان خارجی، زبانهای کلاسیک و قدیمی، علوم تجربی (ریاضیات، طبیعی، فیزیولوژی)، علوم اجتماعی (تاریخ، ورزش و ...)	آزمون GNVQ آزمون GCSE آزمون CSE	✓	✓

1. National Center for University Entrance Examination
2. General National Vocational Qualifications
3. General Certificate of Secondary Education

4. Certificate Secondary Education
5. Ordinary Level Examination
6. Advanced Level Examination
7. Higher National Diploma

جدول ۴: خلاصه مشخصات نظام آموزشی و ارزشیابی تحصیلی و شرایط ورود به دانشگاه در کشور فرانسه

ملاحظات خاص	مواد امتحانی آزمون	شرایط ورود به دانشگاه				نام مدرک	مواد امتحانی	نوع برگزاری آزمون	ارزشیابی	ویژگی‌های دوره تحصیلی	نام کشور
		آزمون	مدرک	مدرک	مدرک						
می‌تواند به استیوهای تکنولوژی رفته و دیپلم دانشگاهی تکنولوژی (UT) دریافت کند و با درخششهای تربیت تکمیلی فنی پس از دو سال گواهینامه عالی فنی (BTS) اخذ نمایند.					گواهینامه فنی (B.T)	بدون توجه به رشته انتخابی، گواه بر مهارت فرد در یک حرفه و تخصص مورد نظر است.		۱- بعد از پایان هفتم و با گذراندن دوره سه ساله حرفه ای گواهینامه استعداد حرفه ای (CAP) اخذ می کنند.		فرانسه	
پس از گذراندن دوره های عالی (Grand Ecoles) منوط به موفقیت در کنکور ورودی بسیار دشوار آن است. به همین منظور داوطلبان پس از اخذ دیپلم در مدارس آمادگی به مدت دو تا سه سال شرکت می کنند. (Bac + 2 Level)	✓	دیپلم فنی (B.Tn)			دیپلم فنی (B.Tn) نشاندهنده تحصیلات عمومی و حرفه ای است.	گروه (F) شامل ۱۵ رشته مربوط به فعالیتهای صنعتی، پزشکی اجتماعی و موسیقی است. گروه (G) در دارنده سه رشته مربوط به اقتصاد است. گروه (H) شامل رشته انفورماتیک است.		۲- عده ای دیگر بعد از مقطع نهم با گذراندن یک دوره دو ساله گواهینامه تحصیلات حرفه ای (BEP) اخذ می کنند.		فرانسه	
گرایش به سمت گزینش بومی وجود دارد.		دیپلم عمومی (BAC) و کسب نمرات و امتیازات کافی در امتحان نهایی دیپلم			دیپلم عمومی Baccalaureat	گروه (A) : فلسفه - ادبیات گروه (B) : اقتصادی و اجتماعی گروه (C) : ریاضیات و علوم فیزیکی گروه (D) : ریاضیات و علوم طبیعی گروه (E) : ریاضی و فنی.				فرانسه	

1. Certificate d' Aptitude Professionnel
2. Institute University in Technology
3. Higher Technology Certificate
4. Brevet d'Etudes Professionnel

سؤالات پژوهش

۱. وضعیت موجود گزینش دانشجو در کشور چگونه است؟
۲. چه مدل مناسبی را می‌توان برای پذیرش دانشجویان کشور ارائه نمود؟
۳. درجه تناسب مدل پیشنهادی از نظر صاحب‌نظران و متخصصان به چه میزان است؟

روش‌شناسی پژوهش:

این پژوهش به روش توصیفی - پیمایشی طی دو مرحله زیر انجام گردیده است:

الف- نظام گزینش دانشجو در کشور با بررسی اسناد و مدارک سازمان سنجش و آموزش کشور مورد تجزیه و تحلیل کمی و کیفی قرار گرفت.

ب- پس از تدوین مدل پیشنهادی، جهت بررسی و تعیین درجه تناسب مدل، پرسشنامه‌ای با طیف هفت درجه‌ای لیکرت تنظیم گردید. نمونه آماری را متخصصین و صاحب‌نظران در امر آموزش و پرورش و گزینش دانشجو (n=50) تشکیل دادند. داده‌های حاصل از پرسشنامه تعیین تناسب مدل، با استفاده از روشهای آمار توصیفی و استنباطی و نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده و نتایج آن استخراج گردید.

یافته‌های پژوهش:

اهم یافته‌های پژوهش با توجه به سوالات پژوهش به شرح زیر است:

سوال اول پژوهش در خصوص وضعیت کنونی نظام پذیرش دانشجو:

۱. عدم تناسب ظرفیت دانشگاهها و موسسات آموزش عالی با تعداد متقاضیان ورود به دانشگاهها؛ آمار و ارقام حاکی از آن است که تعداد متقاضیان ورود به دانشگاه از سالهای ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۱ حدوداً ۳۰/۴ برابر گردیده، در صورتیکه تعداد پذیرفته شدگان در دانشگاههای دولتی حدود ۹/۴۷ برابر شده است.

۲. عدم اطلاع کافی داوطلبان ورود به دوره آموزش عالی از محتوای رشته‌ها و آینده شغلی هر یک؛ پژوهشهای گذشته نشان می‌دهد بین عامل علاقه به رشته تحصیلی و موفقیت در دانشگاه رابطه معناداری وجود دارد. طبق آمار و ارقام سازمان سنجش و آموزش کشور نسبت افراد با علاقه (پذیرفته شدگان در انتخاب‌های اول یا دوم خود) با ظرفیت موجود رشته‌ها همواره سیر نزولی داشته است به طوری که در سالهای ۱۳۷۸

تا ۱۳۸۰ این نسبت به ترتیب ۰/۱، ۰/۰۸ و ۰/۰۷ بوده است و از طرف دیگر نسبت متقاضیان با علاقه به تعداد ظرفیت رشته‌ها همواره سیر صعودی طی نموده است به طوری که در سال ۱۳۷۰ چهار برابر، ۱۳۷۶ هفت برابر و ۱۳۸۱ ده برابر گردیده است و به طور متوسط در سالهای ۸۱-۱۳۷۰ تعداد علاقمندان به هر رشته هفت برابر ظرفیت موجود آن رشته بوده است.

۳. عدم توسعه امکانات آموزش عالی متناسب با رشد متقاضیان؛ تا قبل از انقلاب اسلامی سالانه ۳۲/۲ درصد از داوطلبان امکان ورود به دانشگاه را می‌یافتند در حالیکه این رقم پس از انقلاب اسلامی با توجه به رشد جمعیت و افزایش روزافزون داوطلبان تا حدود ۱۰/۹۶ درصد کاهش یافته است.

۴. عدم تاثیر میزان شایستگی تحصیلی دانش آموزان در دوره متوسطه در پذیرفته شدن در دوره آموزش عالی که این امر خود مبین دو عامل است: نخست آنکه شیوه موجود ارزشیابی و گزینش دانشجو (کنکور سراسری) قادر به تشخیص توانایی‌ها و شایستگی‌های داوطلبان نمی‌باشد؛ دوم اینکه برنامه دوره متوسطه تناسبی با ضروریات ورود به دوره آموزش عالی (کنکور سراسری) ندارد. طی سال‌های اخیر درصد پذیرفته شدگان در آزمون سراسری که معدل دیپلم آنها ۱۹ تا ۲۰ بوده است، همواره سیر نزولی داشته به طوری که در سال‌های ۷۴-۱۳۷۰ ۳۲/۷۳ درصد دارای این نمره میانگین بودند و این درصد با سیر نزولی در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ به ترتیب ۱/۴۴ و ۱/۴۰ گردیده است.

سوال دوم پژوهش در خصوص تدوین مدل مناسب جهت گزینش پذیرش دانشجو:

به مدد مرور ادبیات و مطالعات تطبیقی مدلی مشتمل بر چهار بخش اصلی و مولفه‌های فرعی ذیل تدوین شد:

الف) فلسفه مدل:

فلسفه مدل بر این اصل استوار است که زمینه بروز شکوفایی تمامی استعدادهای جوانان کشور را بدون محدودیت موجود فراهم آورده و هدایت و رهبری امر را به صورت علمی و بومی از طریق یک چارچوب ادراکی منسجم به عهده گیرد. فلسفه مدل بر اصول زیر استوار است:

۱. تاکید بر اصل آموزش و پژوهش به طور منسجم از مقطع پیش دبستانی تا فرا دانشگاهی در یک ارتباط متصل و منطقی؛

طی این روش میزان حمایتی را که هر دانش‌آموز برای دستیابی به موفقیت و درک کامل مطلب نیاز دارد، مورد سنجش قرار دهند؛

۸. تبدیل سیستم رتبه بندی مطلق به سیستم خرد امتیازی^۱.

ج) مبانی نظری مدل:

۱. مدل دشواری^۲: اساس روش ارزیابی در مدل دشواری بر تطبیق توانایی‌های دانش‌آموزان بر کارهای است که از نظر میزان دشواری درجه بندی شده‌اند. سنجش‌گران در چنین آزمونی با تنظیم سوالات از ساده به مشکل میزان موفقیت هر دانش‌آموز را در فعالیتهای نظام‌وار مذکور اندازه می‌گیرند. لذا ملاک ارزشیابی، شمارش درجات طی شده توأم با موفقیت است.

۲. مدل کیفی^۳: در این مدل نظام ارزشیابی بر کیفیت فهم و انجام کارها توسط دانش‌آموزان ضمن ارجاع به کارکرد دانش‌آموز در ابعاد مختلف تحصیلی وی مبتنی بوده و معیار آن نظر داوران و قضاوت آنان در خصوص چگونگی انجام کار است. در مدل کیفی علیرغم آنکه برخلاف مدل دشواری توانایی‌های فردی از اهمیت خاصی برخوردار است، اما کاربرد آن تنها به فعالیتهایی که در آن می‌توان تسلط دانش‌آموز را در شرایط استاندارد مشاهده کرد، محدود می‌شود و در سنجش دروس تئوری کاربرد ندارد.

مدل حمایتی^۴: با توجه به کارایی نسبی هر یک از دو مدل فوق و در نظر گرفتن این نکته که هر یک تا حدودی میزان آگاهی دانش‌آموزان را مورد ارزشیابی قرار دهد، مدل حمایتی ترکیبی از مدل‌های مذکور را به کار گرفته است. و علاوه بر آن معلمان با تنظیم درجه دشواری کارها متناسب با شرایط دانش‌آموز و ایجاد فرصت در سیری تعاملی، دانش‌آموزان را به سوی پاسخی مناسب هدایت می‌کنند. ارزیابی در این مدل به طور پیوسته و مستمر در مقاطع مختلف تحصیلی صورت می‌گیرد و معلم در هر آزمون میزان کمک لازم به هر دانش‌آموز را بر مبنای استانداردهای آموزشی مورد سنجش قرار می‌دهد و با استفاده از محرک و مشوق جهت تفکر درباره مفاهیم درسی، فعالیت

۲. حمایت برنامه‌ریزی شده از فراگیر برای کشف توانایی‌ها و استعدادها و علایق ذاتی دانش‌آموزان و ارتقاء مستمر کیفیت یادگیری و شخصیت اجتماعی و شهروندی آنها؛

۳. استفاده از فرآیند ارزشیابی جهت سنجش میزان درک دانش‌آموزان و تاکید بر نقش معلم به عنوان حمایت کننده و هدایت‌گر آنان در ارتقاء سطوح شناختی، فراشناختی، مهارتی و نگرشی؛

۴. انسجام علمی بین برنامه‌های درسی پیش از دانشگاه و دانشگاه به منظور حفظ تعادل شخصیتی و فراهم کردن زمینه پیشرفت علمی و آینده شغلی.

ب) اهداف مدل:

اهداف مدل متمرکز بر نظام آموزش و پرورش متوسطه و پیش دانشگاهی و نظام ارزیابی و ارزشیابی طی این دوره و مقطع ورود به آموزش عالی است.

۱. بازنگری برنامه درسی دوره متوسطه جهت فراهم آوردن امکاناتی فراگیر که علاوه بر رشد مهارت‌های اجتماعی و شهروندی در دانش‌آموزان پاسخگوی گرایش‌های فردی آنان در کسب آمادگی برای ادامه تحصیل در سطوح عالی یا ورود به بازار کار باشد؛

۲. همسو کردن محتوای برنامه درسی با نیازهای حرفه‌ای و صنعتی جامعه ضمن افزایش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی و شهروندی دانش‌آموزان برای انتخاب رشته‌های تحصیلی در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای به نحو شایسته؛

۳. ارتقاء مستمر روشهای تدریس و مهارت گروه‌های آموزشی و توجه به فعالیتهای فوق برنامه دانش‌آموزان در کنار فعالیتهای کلاسی با در نظر گرفتن استعدادها و علایق آنان؛

۴. اهمیت دادن به میزان شایستگی دانش‌آموزان و در نظر گرفتن کارنامه تحصیلی دوره متوسطه هر دانش‌آموز و نتایج ارزیابی‌های پیوسته و مقطعی؛

۵. اهمیت دادن به قضاوت معلمان و مدیران مدارس در خصوص نحوه کارکرد دانش‌آموز طی دوره متوسطه در متن یک سیستم ارزیابی تدوین شده استاندارد و فراگیر؛

۶. بسترسازی فرهنگی برای آگاه ساختن خانواده دانش‌آموزان در خصوص تعیین گرایش تحصیلی متناسب با استعدادها و علایق فردی دانش‌آموزان؛

۷. هدف از سنجش در این مدل، سنجش موفقیت یا شکست و یا صرفاً کیفیت پاسخگویی دانش‌آموزان نیست، بلکه این مدل در پی مشخص کردن سطح آگاهی دانش‌آموزان بوده تا بر اساس آن معلمان به ایجاد فرصت و ترغیب آنان همت گمارند و

^۱ منظور از سیستم خرد امتیازی این است که به جای استفاده از کنکور سراسری و بکارگیری روش رتبه‌بندی بر مبنای یک آزمون در گزینش دانشجو، از روش امتیازی یعنی امتیازبندی مجموع فعالیتهای دانش‌آموز در دوره متوسطه اعم از نمرات دوره متوسطه، نمرات و معدل دبیرم و دوره پیش دانشگاهی، نتایج ارزشیابی‌های مقطعی و پیوسته، تنظیم پورت فولیو(مجموعه‌ای از بهترین آثار دانش‌آموزان در زمینه موضوعات مختلف طی دوران تحصیل است که به ترتیب زمانی دسته‌بندی شده باشد.)، توصیه نامه‌های معلمان و مدیران و نظر خانواده‌ها و غیره استفاده شود

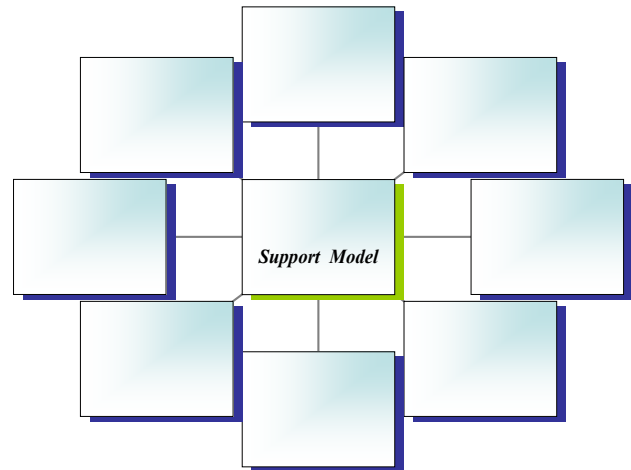
2. Difficulty Model

3. Quality Model

4. Support Model

ذهنی دانش‌آموزان را برمی‌انگیزد و به مرور با پیشرفت آنها حمایت‌های خود را تا درجات عالی کمرنگ می‌کند (Ahmed & Pollit, 2002).

نمودار ۱: شمای کلی مدل حمایتی

(د) مراحل اجرای مدل:

اجرای مدل در بعد کلان از پایان سال سوم راهنمایی و ابتدای دوره متوسطه آغاز می‌گردد. این امر مستلزم تجدید نظر کامل در برنامه درسی، روش‌های تدریس، نظام مدیریت مدرسه، سیاست‌گذاری آموزشی و بستر سازی فرهنگی است که باید طی مشارکت سازمان‌های ذیربط با همکاری رسانه‌های جمعی و همیاری مردمی جامه عمل بپوشد.

۱. تشکیل کمیته‌های تخصصی طی سلسله مراتب ذیل:

۱-۱. تشکیل شورای سیاست‌گذاری نحوه‌گزینش دانشجو متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فن‌آوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و سازمان سنجش و آموزش کشور با ریاست رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی و یا نماینده تام‌الاختیار ایشان.

۱-۲. تشکیل کمیته‌های تخصصی برنامه‌ریزی با عضویت نمایندگان سازمان‌ها و ارگان‌های فوق‌الذکر جهت برنامه‌ریزی مراحل اجرایی مصوبات شورای سیاست‌گذاری در خصوص اصلاح و بازنگری محتوای برنامه درسی دوره متوسطه، بازنگری روش‌های ارزشیابی دوره متوسطه، اصلاح و بازنگری شرایط پذیرش در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی و بازنگری برنامه‌های آموزشی دوره متوسطه در جهت آشنایی و ارتقاء مهارت‌های حرفه‌ای و اجتماعی دانش‌آموزان بر اساس اهداف مدل.

۲. طراحی نظام پذیرش دانشجو بر اساس مولفه‌های مدل حمایتی:

۱-۲. اتخاذ تصمیم درخصوص ضوابط تهیه مدارک لازم جهت پذیرش در دانشگاه مشتمل بر موارد زیر:

۱-۱-۲. کارنامه جامع، شامل ریز نمرات دوره متوسطه، نتایج ارزشیابی‌های مقطعی (مقاطع ۱۰ و ۱۱ و ۱۲)، نمرات و معدل دیپلم و دوره پیش دانشگاهی.

۲-۱-۲. ارائه پورت فولیو و نتایج فعالیت‌های فوق برنامه طی دوره متوسطه.

۳-۱-۲. قضاوت معلمان و مدیران مدارس.

۴-۱-۲. نظرات فردی دانش آموز در خصوص گرایش تحصیلی مورد علاقه وی.

۲-۲. اتخاذ تصمیم در خصوص ضوابط آماده‌سازی و ارائه فرم‌های پذیرش همراه با ارائه اطلاعات کافی شرایط پذیرش رشته‌های مختلف توسط هر دانشگاه و انتشار و پخش آن در حوزه مدارس یا مناطق آموزش و پرورش.

۳-۲. اتخاذ تصمیم در مورد ضوابط تکمیل و ارسال مدارک تحصیلی و فرم انتخاب رشته به دانشگاه‌های مورد علاقه دانش‌آموز.

تبصره ۱: به منظور بستر سازی فرهنگی و نهادینه کردن این روش، توصیه می‌شود برای مدت پنج سال اول دانش‌آموزان و داوطلبان کارنامه‌ها و فرم‌های انتخاب رشته خود را برای طی مراحل اجرایی به ستاد مرکزی (سازمان سنجش آموزش کشور) ارسال نمایند.

تبصره ۲: مدت اعتبار کارنامه‌های جامع تحصیلی داوطلبان حداقل ۵ سال بوده و اخذ کارنامه یا گواهی‌های تأیید مجدد بلامانع باشد.

(ه) نظام ارزشیابی و بازخورد مدل^۱:

^۱ با توجه به آنکه ارزیابی در این مدل براساس تعامل‌گرایی است و از روش‌هایی مانند ارزیابی شفاهی و پرسش و پاسخ بهره می‌گیرد، معلم همواره می‌تواند شرایط آزمون را کنترل کرده و آنرا هدایت نماید و از آنجایی که اغلب دانش‌آموزان از درک آنکه چه عاملی در ارزیابی مانع از دستیابی صحیح آنها به پاسخ مناسب می‌شوند، غافلند، حضور موثر معلم نقشی کلیدی در هدایت آنها دارد. و این امکان را فراهم می‌آورد تا اگر نقصانی در درک مفاهیم، سختی آزمون نسبت به توانایی دانش‌آموز یا بروز سوءتفاهمات احتمالی و نهایتاً "عدم توانایی در بیان پاسخ پیش آید، دانش‌آموزان را یاری نماید. بدین ترتیب مدل به نحوی طراحی شده است که طی مراحل اجرا و در جریان تعامل سازنده بین معلم و دانش آموز دارای نظامی باز خوردی است و این ساختار را در طراحی سوال، محتوای آزمون و شیوه‌های انگیزش دانش‌آموزان و ایجاد نگرش مثبت در درک توانایی‌های شخصی آنها به کار می‌گیرد. چنانکه "استروت" می‌گوید چنین تعاملی چون تجربه یادگیری بیش از هر زمان دیگری در انتقال مفاهیم کارایی دارد.

تعیین گردید که در مجموع آنها نیز از درجه تناسب مطلوبی برخوردار بودند. لازم به ذکر است که در ارتباط با هدفهای شماره ۱، ۵ و ۶ و مراحل اجرایی ۲-۱-۲، ۳-۱-۳ و ۴-۱-۴ که از درجه مطلوبیت کمتری نسبت با سایر مولفه‌ها برخوردار بودند، بر اساس نظرات و پیشنهادات صاحب‌نظران و متخصصین در مدل پیشنهادی نهایی اصلاحاتی انجام گردید.

بحث و تفسیر

تحقق مدل پیشنهادی به طور کلی به سه عامل وابسته است: ارگانهای مسئول، موسسات آموزشی و مردم؛ به نحوی که ارگانهای مسئول موظف به تدوین سیاستهای کلی، موسسات آموزشی مجری طرح و فراهم آورنده امکانات اجرایی آن و مردم مخاطبان طرح و استفاده کنندگان از آن تلقی می‌گردند. پر واضح است که اجرای کارآمد مدل حاضر وابستگی تام و تمام به چگونگی تعامل این سه عامل دارد. در این زمینه و در جهت روشن ساختن جایگاه و وظیفه هر یک از سه عامل مذکور مولفه‌های فلسفه، اهداف، مراحل اجرایی و نظام ارزشیابی و بازخورد مدل پیشنهادی اصولی را برشمرده‌اند. گستردگی طیف مخاطبین و بحرانهای آموزشی کنونی کشور که علیرغم سیاستها و روشهای اجرایی مختلف تجربه شده در سالهای گذشته، جامعه را شدیداً متأثر ساخته‌اند، مانع از آن است که تحقق این مدل را امری سهل‌الوصول بپنداریم. لذا به نظر می‌رسد ارگانها و موسسات آموزشی طی مدت زمانی معقول لازم است ضمن بررسی اهداف کلی، تدوین سیاستها و ابعاد اجرایی طرح، با نوعی بسترسازی فرهنگی به دوره گذاری بیاندیشند که طی آن انتقال و جایگزینی روشهای تدریس و آزمون و در نهایت ورود به آموزش عالی با کاربست پیشنهادی میسر شود. بدیهی است استفاده از مولفه‌های بازخوردی مدل طی این دوره، عامل موثری در نقادی و بهینه‌سازی آن خواهد بود. یافته‌های پژوهش که در ذیل مورد بحث و بررسی قرار گرفته است بر لزوم این بسترسازی تاکید دارند:

نقش معلمان و چگونگی در نظر گرفتن نظرات آنها به عنوان یکی از موارد تعیین کننده شایستگی تحصیلی هر دانش‌آموز از جمله مولفه‌هایی است که تضمین کننده اجرای بهینه مدل پیشنهادی است. احتمال اعمال نظرهای شخصی، توسل به روشهای نامناسب، سوء استفاده و در نتیجه نقض عدالت اجتماعی از جمله مواردی است که در صورت عدم تدوین استانداردهای اجرایی مدل حمایتی در گزینش و ارزشیابی و

این مدل پس از اجرای یک دوره آزمایشی در یک منطقه دانشگاهی مشتمل بر چند دانشگاه، اجرا و بازخورد امر جهت مهندسی مجدد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۱. رشد شبکه‌ای سنجش منطقه‌ای برای کنترل میزان کارایی تحصیلی، علایق و گرایش‌های عمومی دانش‌آموزان.
۲. پیش‌بینی امکاناتی جهت نظر سنجی و جلب مشارکت برگزار کنندگان، طراحان و معلمان و استفاده از تجربیات آنها در اصلاح و پیشبرد مراحل اجرایی مدل.
۳. بررسی نوع و میزان کمک و حمایت مورد نیاز هر دانش‌آموز طی آزمون‌ها جهت سنجش موارد ذیل:

- امکانات موجود در روش تدریس و شیوه انتقال مفاهیم.
- امکانات موجود در برنامه درسی، نحوه طراحی سوال و بررسی سوء تفاهم‌های احتمالی ناشی از شیوه تبیین مساله.
- سنجش درجه سختی آزمون‌ها نسبت به توانایی دانش‌آموزان.
- سنجش میزان خلاقیت دانش‌آموزان در حل آزمون‌های پیچیده.

۴. نظر سنجی از دانش‌آموزان در خصوص محتوا و شیوه برگزاری آزمون‌ها و استفاده از مشارکت آنها و تجارب مثبتی که در ارزیابی از خود طی آزمونهای گذشته داشته‌اند.

۵. ارزیابی مستمر برنامه درسی و سنجش میزان موفقیت حاصله برای بازنگری و پیشبرد آن.

۶. این مدل باید هر پنج سال بر اساس مولفه‌های اصلی مورد تجدید نظر اساسی قرار گرفته و با توجه به ظهور روشها، فکرها، تکنیک‌ها و تاکتیک‌ها به اصلاح مداوم مدل پرداخته شود. معذالک پیش بینی شده است پس از اجرای آزمایشی مدل پیشنهادی در بخشی از یک منطقه دانشگاهی تجدید نظرهای اولیه جهت اجرای ملی به عمل آید.

سوال سوم پژوهش در خصوص درجه تناسب مدل پیشنهادی از نظر صاحب‌نظران و متخصصان:

مدل پیشنهادی به اعضاء گروه نمونه داده شد و نتایج زیر حاصل گردید:

در فرآیند تجزیه و تحلیل آماری پاسخ اعضاء گروه نمونه (صاحب‌نظران و متخصصان) در ارتباط با درجه تناسب مدل پیشنهادی می‌توان بیان نمود که ۹۰ درصد آنها با فلسفه مدل، ۸۰ درصد با اهداف مدل، ۸۰ درصد با مراحل اجرایی مدل و ۹۰ درصد با نظام ارزشیابی و بازخورد مدل پیشنهادی موافق بودند. از طرفی درجه تناسب هر یک از مولفه‌های ارکان چهارگانه مدل (فلسفه، اهداف، مراحل اجرایی و ارزشیابی) نیز

تربیت معلمانی آشنا به این روش می تواند اجرای مدل حاضر را ناموفق سازد.

نوع خاص نگرش مدل حمایتی به امر ارزیابی مستمر تحصیلی دانش آموز به منزله یکی از ارکان آموزش در مقایسه با نظام کنونی که ارزیابی های آموزشی را فرآیندی مقطعی و منفک از مسیر آموزش می پندارد، ضرورت بازنگری برنامه درسی کنونی را بیان می دارد. بازنگری برنامه درسی از جمله مواردی بود که صاحب نظران، نظرات متفاوتی را در آن خصوص ابراز کرده بودند. علت این امر البته گستردگی حوزه بحث و لزوم دقت نظر در چگونگی بازتاب و تاثیرات آن در متن جامعه است. لازم به ذکر است که مسئله پیشنهادی در این مدل نه به معنای تغییر کلی مبانی برنامه درسی بلکه یافتن راهکارهایی برای اجرای صحیح مدل در مدارس و به خصوص سطح متوسطه است.

در مدل پیشنهادی انسجام برنامه درسی دوره متوسطه با دوره آموزش عالی و آموزش فنی و حرفه ای از جمله نکاتی است که از سوی صاحب نظران مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. مسلم است که هدف از این امر صرفاً تربیت یکجانبه تمامی دانش آموزان برای ورود به دوره آموزش عالی نیست. پژوهش حاضر ضمن در نظر گرفتن تفاوت اهداف مدل های برنامه درسی مقاطع مختلف تحصیلی متناسب با نیازهای هر گروه سنی در تقویت و پرورش قوای ذهنی و مهارت های شهروندی و شغلی، پیشنهاد دارد که به خصوص در دوره متوسطه، هم عرض با اهداف اصولی مدل برنامه درسی، ایجاد آمادگی ورود به تحصیلات عالی نیز در کنار آماده کردن دانش آموزان برای اشتغال و ورود به بازار کار و پرورش مهارت های شخصیتی آنها مد نظر قرار گیرد.

عمومیت مدل حمایتی و فراگیر بودن آن در امر آموزش و ارزیابی مستمر با هدف حمایت و پرورش استعدادها و مهارت های دانش آموزان که بالندگی و رشد آنان را چه در دوره تحصیلات عالی و چه آموزش فنی و حرفه ای در پی خواهد داشت، توانسته است آراء موافق صاحب نظران را به دست آورد.

از جمله پیشنهادهای ارائه شده در آراء متخصصان، بسط شیوه ارزشیابی مطرح شده در مدل حمایتی به مقاطع نخستین تحصیلی (پیش دبستانی، ابتدایی و راهنمایی) است که طی آن ضمن پرورش مهارت های اجتماعی دانش آموزان در آنها اشتیاق به تداوم تحصیلات تا سطوح عالی برانگیخته شود.

طرح ضرورت بستر سازی فرهنگی از سطوح اولیه آموزش تا سطح عالی تحصیلی جهت پرورش تفکر ارزیابی شخصی و انتقاد پذیری و رفع مستمر کاستی ها در نظامی بازخوردی، در

آراء صاحب نظران از جمله فواید اجرای مدل حمایتی در نظام آموزش و پرورش کشور محسوب گردیده است. سبب این امر همانا شکوفا ساختن استعدادها و ایجاد فرصت های بیشتر برای بروز خلاقیت های فردی و پرورش روحیه خود ارزیابی و انتقاد پذیری است که بسط آن موجبات تغییر شیوه های ارزشیابی و اهداف آن را در پی خواهد داشت.

یافته های پژوهش تغییر مفهوم سنجش در نظام آموزش و پرورش و گزینش دانشجو را از آزمون کمی و درجه بندی شده میزان دانسته های دانش آموز به آزمون کیفی و کشف نقاط قوت و ضعف دانش آموز برای بالا بردن قابلیت های ویژه فردی و تقویت و جبران نقاط ضعف وی، راهی مناسب برای دستیابی فراگیر به دوره آموزش عالی بر شمرده اند.

اگرچه در جامعه کنونی ایران به علت غلبه باورهای نادرست و غیر اصولی برخی گرایش های حرفه ای مقبول عموم مردم و برخی از آنها چندان مورد توجه قرار نمی گیرند، و این مسئله به تشویق و ترغیب دانش آموزان از سوی خانواده ها تسری یافته است، اما با بستر سازی فرهنگی و جلب نظر والدین به لزوم پرورش استعدادهای فردی دانش آموزان و اهمیت این امر در رسیدن آنها به زندگی پویا و موفق می توان آنها را به عنوان مشاورانی آگاه به مشارکت با ارگان های آموزشی جهت هدایت صحیح دانش آموزان ترغیب نمود تا روند رشد و بالندگی دانش آموزان سیری صعودی طی کند.

بسیاری از صاحب نظران ابعاد اجرایی مدل را مورد بررسی و دقت نظر قرار داده اند، آراء ارائه شده را می توان به شرح زیر عنوان کرد:

- اجرای مدل به صورت آزمایشی^۱ در یک منطقه دانشگاهی و تعمیم آن در صورت حصول نتیجه مثبت.
- اجرای مدل از مقاطع اولیه تحصیلی (پیش دبستانی) و ادامه آن تا مقاطع بالاتر (متوسطه) و در واقع پیاده سازی طرح طی یک دوره ۱۲ ساله.
- تصمیم گیری ارگان های کلان در خصوص سیاست های کلان آموزش عالی و واگذاری سیاست های عملیاتی شامل گزینش دانشجو به روش های متمرکز و غیر متمرکز بر عهده دانشگاهها.
- مهیا ساختن شرایط اجتماعی و فرهنگی برای فراهم آوردن امکانات اجرایی مدل پیشنهادی در ایران.

فلسفه مدل

درجه تناسب: ۹۰

تاکید بر اصل آموزش و پژوهش بطور منسجم از مقطع پیش دبستانی تا فرا دانشگاهی در یک ارتباط متصل و منطقی؛ حمایت برنامه ریزی شده از فراگیر برای کشف تواناییها و استعدادها و علائق ذاتی او؛ ارتقاء مستمر کیفیت یادگیری و شخصیت اجتماعی و شهروندی فراگیر؛ استفاده از فرآیند ارزشیابی جهت سنجش میزان درک فراگیر؛ تاکید بر نقش معلم بعنوان حمایت کننده و هدایت گر فراگیر در ارتقاء سطوح شناختی، فراشناختی، مهارتی و نگرشی؛ انسجام علمی بین برنامه های درسی پیش از دانشگاه و دانشگاه بمنظور حفظ تعادل شخصیتی و فراهم کردن زمینه پیشرفت علمی و آینده شغلی.

اهداف مدل:

درجه تناسب: ۸۰ درصد

بازنگری برنامه درسی دوره متوسطه به نحوی که علاوه بر رشد مهارتهای اجتماعی و شهروندی در فراگیر پاسخگوی گرایشهای فردی آنان در کسب آمادگی برای ادامه تحصیل در سطوح عالی یا ورود به بازار کار باشد؛ همسو کردن محتوای برنامه درسی با نیازهای حرفه ای و صنعتی جامعه؛ افزایش آگاهی ها و مهارتهای اجتماعی و شهروندی فراگیر برای انتخاب رشته های تحصیلی در زمینه های شغلی و حرفه ای به نحو شایسته؛ ارتقاء مستمر روشهای تدریس و مهارت گروههای آموزشی؛ توجه به فعالیتهای فوق برنامه فراگیر در کنار فعالیت های کلاسی با در نظر گرفتن استعدادها و علائق او؛ اهمیت دادن به میزان شایستگی دانش آموزان و در نظر گرفتن کارنامه تحصیلی دوره متوسطه هر دانش آموز و نتایج ارزیابی های پیوسته و مقطعی؛ اهمیت دادن به قضاوت معلمان و مدیران مدارس در خصوص نحوه کارکرد دانش آموز طی دوره متوسطه در متن یک سیستم ارزیابی تدوین شده استاندارد و فراگیر؛ بسترسازی فرهنگی برای آگاه ساختن خانواده دانش آموزان در خصوص تعیین گرایش تحصیلی متناسب با استعدادها و علائق فردی دانش آموزان؛ هدف از سنجش در این مدل، مشخص کردن سطح آگاهی دانش آموزان بوده تا بر اساس آن معلمان به ایجاد فرصت و ترغیب آنان همت گمارند و میزان حمایتی را که هر دانش آموز برای دستیابی به موفقیت و درک کامل مطلب نیاز دارد، مورد سنجش قرار دهند؛ تبدیل سیستم رتبه بندی مطلق به سیستم امتیازی.

مدل

پیشنهادی

نظام ارزشیابی و بازخورد مدل:

درجه تناسب: ۹۰ درصد

رشد شبکه ای سنجش منطقه ای برای کنترل میزان کارایی تحصیلی، علائق و گرایشهای عمومی دانش آموزان. پیش بینی امکاناتی جهت نظر سنجی و جلب مشارکت برگزارکنندگان، طراحان و معلمان و استفاده از تجربیات آنها در اصلاح و پیشبرد مراحل اجرایی مدل. بررسی نوع و میزان کمک و حمایت مورد نیاز هر دانش آموز طی آزمونها جهت سنجش موارد ذیل: امکانات موجود در روش تدریس و شیوه انتقال مفاهیم. امکانات موجود در برنامه درسی، نحوه طراحی سوال و بررسی سوء تفاهم های احتمالی ناشی از شیوه تبیین مساله. سنجش درجه سختی آزمون ها نسبت به توانایی دانش آموزان. سنجش میزان خلاقیت دانش آموزان در حل آزمونهای پیچیده. نظر سنجی از دانش آموزان در خصوص محتوا و شیوه برگزاری آزمونها و استفاده از مشارکت آنها و تجارب مثبتی که در ارزیابی از خود طی آزمونهای گذشته داشته اند. ارزیابی مستمر برنامه درسی و سنجش میزان موفقیت حاصله برای بازنگری و پیشبرد آن. تجدید نظر مدل هر پنج سال بر اساس مولفه های اصلی و اصلاح دائم مدل با توجه به ظهور روشها، فکرها، تکنیکها و تاکتیکها. تجدید نظرهای اولیه جهت اجرای ملی پس از اجرای آزمایشی مدل حمایتی در بخشی از یک منطقه دانشگاهی.

مراحل اجرایی مدل:

درجه تناسب: ۸۰ درصد

تشکیل کمیته های تخصصی طی سلسله مراتب ذیل: تشکیل شورای سیاستگذاری نحوه گزینش دانشجو متشکل از نمایندگان وزارتخانه های آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و سازمان سنجش و آموزش کشور با ریاست رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی و یا نماینده تام الاختیار ایشان. تشکیل کمیته های تخصصی برنامه ریزی با عضویت نمایندگان سازمانها و ارگانهای فوق الذکر جهت برنامه ریزی مراحل اجرایی مصوبیات شورای سیاستگذاری در خصوص اصلاح و بازنگری محتوای برنامه درسی دوره متوسطه، بازنگری روشهای ارزشیابی دوره متوسطه، اصلاح و بازنگری شرایط پذیرش در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی و بازنگری برنامه های آموزشی دوره متوسطه در جهت آشنایی و ارتقاء مهارتهای حرفه ای و اجتماعی دانش آموزان بر اساس اهداف مدل. طراحی نظام پذیرش دانشجو بر اساس مولفه های مدل حمایتی: اتخاذ تصمیم در خصوص ضوابط تهیه مدارک لازم جهت پذیرش در دانشگاه مشتمل بر موارد زیر: کارنامه جامع، شامل ریزنمرات دوره متوسطه، نتایج ارزشیابی های مقطعی (مقاطع ۱۰ و ۱۲)، نمرات و معدل دیپلم و دوره پیش دانشگاهی. ارائه پورت فولیو و نتایج فعالیتهای فوق برنامه طی دوره متوسطه. قضاوت معلمان و مدیران مدارس. نظرات فردی دانش آموز در خصوص گرایش تحصیلی مورد علاقه وی. اتخاذ تصمیم در خصوص ضوابط آماده سازی و ارائه فرمهای پذیرش همراه با ارائه اطلاعات کافی شرایط پذیرش رشته های مختلف توسط هر دانشگاه و انتشار و پخش آن در حوزه مدارس یا مناطق آموزش و پرورش. اتخاذ تصمیم در مورد ضوابط تکمیل و ارسال مدارک تحصیلی و فرم انتخاب رشته به دانشگاههای مورد علاقه دانش آموز.

نتیجه گیری

نتایج کلی پژوهش با عنایت به اهداف پژوهش به شرح ذیل است:

۱. بر اساس تحقیقات پیشین و مطالعات آماری انجام شده در ایران، عدم تناسب ظرفیت دانشگاهها با تعداد متقاضیان ورود؛ عدم توسعه امکانات آموزش عالی متناسب با رشد متقاضیان؛ عدم اطلاع کافی داوطلبان ورود به دوره آموزش عالی از محتوای رشته‌ها و آینده شغلی هر یک و لذا کاهش میزان علاقه؛ عدم تاثیر میزان شایستگی تحصیلی دانش‌آموزان در دوره متوسطه و پذیرفته شدن در دوره آموزش عالی، از جمله مهمترین مشکلات نظام کنونی پذیرش دانشجو در کشور می‌باشند.

۲. در خصوص تدوین مدل و تعیین میزان تناسب نتایج زیر استخراج گردید:

- پایایی پیش نویس مدل با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد.
- مدل پیشنهادی با چهار مولفه اصلی شامل فلسفه، اهداف، مراحل اجرا و نظام ارزشیابی و بازخورد، تدوین گردید.
- مدل پیشنهادی با میانگین ۵/۹۱ از ۷ و با توافق بالا بین نظرات متخصصان، مورد تایید متخصصان و صاحب نظران قرار گرفت. اعضای نمونه آماری در کل، با فلسفه مدل (۹۰ درصد)، اهداف مدل (۸۰ درصد)، مراحل اجرایی مدل (۸۰ درصد) و نظام ارزشیابی و بازخورد مدل (۹۰ درصد) موافق بوده و آن را تأیید نموده‌اند.

توصیه‌ها و پیشنهادهای کاربردی

۱. توصیه می‌شود جهت ایجاد نگرش عمومی در کلیه مقاطع تحصیلی، از پیش دبستانی تا دانشگاه، برای حاکم ساختن زبانی مشترک در ارزیابی و حمایت تحصیلی دانش آموز و رشد تفکر خود انتقادی، روش‌هایی استاندارد برای اجرای مدل حمایتی و تعیین میزان شایستگی‌های دانش‌آموز توسط معلمان، تدوین شود.

۲. با توجه به اهمیت نقش معلمان در مدل حمایتی، پیشنهاد می‌شود پس از نیاز سنجی آموزشی در سطح گسترده و

به اشکال مختلف در خصوص اجرای مدل حمایتی برای آنان برگزار شود.

۳. پیشنهاد می‌شود شیوه ارزشیابی تحصیلی آن چنان که در مدل حمایتی تبیین شده است، به کلیه مقاطع تحصیلی بسط داده شود.

۴. با توجه به اهمیت ایجاد زمینه‌های رشد و بالندگی برای کلیه دانش‌آموزان متناسب با توانایی‌های شخصی در مدل حمایتی، توصیه می‌شود برنامه درسی دوره متوسطه به نحوی مورد بازنگری قرار گیرد که هم عرض با آماده ساختن دانش‌آموزان برای ورود به بازار کار و پرورش مهارت‌های شخصیتی آنان، امکاناتی را نیز برای داوطلبان ورود به دوره آموزش عالی فراهم سازد.

۵. به نظر می‌رسد فراهم آوردن زمینه‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی برای اجرای مدل پیشنهادی از طریق رسانه‌های جمعی، مطبوعات و دوره‌های آزمایشی امری لازم و ضروری است.

۶. بنابر اهمیت نقش والدین در شناسایی استعدادها فردی دانش‌آموزان در مدل حمایتی بر لزوم بسترسازی فرهنگی برای آگاه ساختن والدین از اهمیت هدایت دانش آموز بر اساس علایق و استعدادها وی تاکید می‌شود و توصیه می‌گردد برای جلب مشارکت آنان با موسسات آموزشی برنامه‌هایی خاص به مرحله اجرا درآید.

۷. جهت امکان سنجی اجرای مدل پیشنهادی در گزینش دانشجو پیشنهاد می‌شود مدل مذکور به صورت آزمایشی در یک منطقه محدود کشوری اجرا شده و در صورت احراز نتایج مثبت به کل جامعه تعمیم یابد.

۸. لازم به ذکر است که اجرای نظام ارزشیابی و بازخورد مدل تضمین کننده حیات آن و قوام بخش کارایی آن در متن جامعه و در مواجهه با پارامترهای پیش‌بینی نشده در حین اجرای مدل است. لذا توجه به اجرای دقیق و نظارت کارشناسانه بر آن توصیه می‌گردد.

۹. به سبب گستردگی حوزه اجرایی طرح و لزوم تداوم اجرایی آن به نظر می‌رسد مهیا ساختن امکانات اقتصادی که تضمین کننده تداوم طرح و فراهم آوردن امکانات اجرایی مدل پیشنهادی است، ضروری باشد.

منابع

- 1- Ahmed, A; Pollit, A, (2002). " *The Support Model for Interactive Assessment.*" Paper presented at Hong Kong, IAEA Conference. [Online] Available: <http://www.ucles-red.cam.ac.uk>. [2003]
- 2- Bertram, Tony . (2002) . " *USA & Australia: Education Structure (ages 3-19).*" [Online] Available: <http://www.INCA.org.uk>. [2003]
- 3- Dudley, Robert . (2002) . " *England & Japan: Education Structure (ages 3-19).*" [Online] Available: <http://www.INCA.org.uk>. [2003]
- 4- Stevenson, Harold, (1997) . " *International Comparisons of Entrance and Exit Examinations: Japan, United Kingdom, France, and Germany.*" U.S. Department of Education Office Educational Research and Improvement.